

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕ! ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ
ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΤΡΙΤΗ 11 ΙΟΥΝΙΟΥ 2013 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

ΚΕΙΜΕΝΟ

**Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης
ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ ΚΥΜΑ
(απόσπασμα)**

Ἡ τελευταία χρονιά πού ἤμην ἀκόμη φυσικός ἄνθρωπος ἦτον τό θέρος ἐκεῖνο τοῦ ἔτους 187... Ἦμην ὠραῖος ἔφηβος, καστανόμαλλος βοσκός, κ' ἔβοσκα τὰς αἴγας τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εἰς τὰ ὄρη τὰ παραθαλάσσια, τ' ἀνερχόμενα ἀποτόμως διά κρημνώδους ἀκτῆς, ὑπερθενι τοῦ κράτους τοῦ Βορρᾶ καί τοῦ πελάγους. Ὅλον τό κατάμερον² ἐκεῖνο, τό καλούμενον Ξάρμενο, ἀπό τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα κατέπλεον ξάρμενα ἢ ξυλάρμενα³, ἐξωθούμενα ἀπό τὰς τρικυμίας, ἦτον ἰδικόν μου.

Ἡ πετρώδης, ἀπότομος ἀκτὴ του, ἡ Πλατάνα, ὁ Μέγας Γιαλός, τό Κλῆμα, ἔβλεπε πρὸς τόν Καικίαν, καί ἦτον ἀναπεπταμένη⁴ πρὸς τόν Βορρᾶν. Ἐφαινόμην κ' ἐγὼ ὡς νά εἶχα μεγάλην συγγένειαν μέ τούς δύο τούτους ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι ἀνέμιζαν τὰ μαλλιά μου, καί τὰ ἔκαμναν νά εἶναι σγουρά ὅπως οἱ θάμνοι κ' αἱ ἀγριελαῖαι, τὰς ὁποίας ἐκύρτωναν μέ τό ἀκούραστον φύσημά των, μέ τό αἰώνιον τῆς πνοῆς των φραγγέλιον⁵.

Ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἰδικά μου. Οἱ λόγγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὅλος ὁ αἰγιαλός, καί τὰ βουνά. Το χωράφι ἦτον τοῦ γεωργοῦ μόνον εἰς τὰς ἡμέρας πού ἤρχετο νά ὀργώσῃ ἢ νά σπεῖρῃ, κ' ἔκαμνε τρίς τό σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, κ' ἔλεγεν: «Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σπέρνω αὐτό τό χωράφι, γιὰ νά φάνε ὅλ' οἱ ξένοι κ' οἱ διαβάτες, καί τὰ πετεινά τ' οὐρανοῦ, καί νά πάρω κ' ἐγὼ τόν κόπο μου!»

Ἐγὼ, χωρὶς ποτέ νά ὀργώσω ἢ νά σπεῖρω, τό ἐθέριζα ἐν μέρει. Ἐμμούμην τούς πεινασμένους μαθητάς τοῦ Σωτῆρος, κ' ἔβαλλα εἰς ἐφαρμογήν τὰς διατάξεις τοῦ Δευτερονομίου χωρὶς νά τὰς γνωρίζω.

Τῆς πτωχῆς χήρας ἦτον ἡ ἄμπελος μόνον εἰς τὰς ὥρας πού ἤρχετο ἡ ἰδία διά νά θειαφίση, ν' ἀργολογήσῃ⁶, νά γεμίσῃ ἕνα καλάθι σταφύλια, ἢ νά τρυγήσῃ, ἂν ἔμενε τίποτε διά τρύγημα. Ὅλον τόν ἄλλον καιρόν ἦτον κτῆμα ἰδικόν μου.

Μόνους ἀντιζήλους εἰς τὴν νομήν⁷ καί τὴν κάρπωσιν ταύτην εἶχα τούς μισθωτοὺς τῆς δημαρχίας, τούς ἀγροφύλακας, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐφύλαγαν τὰ περιβόλια τοῦ κόσμου, ἐννοοῦσαν νά ἐκλέγουν αὐτοὶ τὰς καλύτερας ὀπώρας. Αὐτοὶ πράγματι δέν μοῦ ἤθελαν τό καλόν μου. Ἦσαν τρομεροὶ ἀνταγωνισταὶ δι' ἐμέ.

Τό κυρίως κατάμερόν μου ἦτο ὑψηλότερα, ἔξω τῆς ἀκτῆς τῶν ἐλαιῶνων καί ἀμπέλων, ἐγὼ ὅμως συχνά ἐπατοῦσα⁸ τὰ σύνορα. Ἐκεῖ παραπάνω, ἀνάμεσα εἰς δύο φάραγγας καί τρεῖς κορυφάς, πλήρεις ἀγρίων θάμνων, χόρτου καί χαμωκλάδων, ἔβοσκα τὰ γίδια τοῦ Μοναστηρίου. Ἦμην «παραγυιός», ἀντὶ μισθοῦ πέντε δραχμῶν τόν μῆνα, τὰς ὁποίας ἀκολούθως μοῦ ἠῤῥησαν εἰς ἕξ. Σιμά εἰς τόν μισθόν τοῦτον, τό Μοναστήρι μοῦ ἔδιδε καί φασκιές⁹ διά τσαρούχια, καί ἄφθονα μαῦρα ψωμῖα ἢ πίττες, καθὼς τὰ ὠνόμαζαν οἱ καλόγηροι. Μόνον διαρκῆ γείτονα, ὅταν κατηρχόμην κάτω, εἰς τὴν ἄκρην τῆς περιοχῆς μου, εἶχα τόν κύρ Μόσχον, ἕνα μικρόν ἄρχοντα λίαν ἰδιότροπον. Ὁ κύρ Μόσχος ἐκατοῖκει εἰς τὴν ἐξοχὴν, εἰς ἕνα ὠραῖον μικρόν πύργον μαζί μέ τὴν ἀνεψιάν του τὴν Μοσχούλαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν υἰοθετήσει, ἐπειδὴ ἦτον χηρευμένος καί ἄτεκνος. Τὴν εἶχε προσλάβει πλησίον του, μονογενῆ¹⁰, ὀρφανὴν ἐκ κοιλίας μητρὸς, καί τὴν ἠγάπα ὡς νά ἦτο θυγάτηρ του.

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ἀποκτήσει περιουσίαν εἰς ἐπιχειρήσεις καί ταξίδια. Ἔχων ἐκτεταμένον κτῆμα εἰς τήν θέσιν ἐκείνην, ἔπεισε μερικούς πτωχοὺς γείτονας νά τοῦ πωλήσουν τοὺς ἀγρούς των, ἠγόρασεν οὕτως ὀκτώ ἢ δέκα συνεχόμενα χωράφια, τάπεριετοίχισεν ὅλα ὁμοῦ, καί ἀπετέλεσεν ἓν μέγα διά τόν τόπον μας κτῆμα, μέ πολλῶν ἑκατοντάδων στρεμμάτων ἔκτασιν. Ὁ περίβολος διά νά κτισθῆ ἐστοίχισε πολλά, ἴσως περισσότερα ἢ ὅσα ἤξιζε τό κτῆμα· ἀλλά δέν τόν ἔμελλε δι' αὐτά τόν κύρ Μόσχον θέλοντα νά ἔχη χωριστόν οἶονεῖ βασιλείον δι' ἑαυτόν καί διά τήν ἀνεψιάν του.

Ἔκτισεν εἰς τήν ἄκρην πυργοειδῆ ὑψηλόν οἰκίσκον, μέ δύο πατώματα, ἐκαθάρισε καί περιεμάζευσε τοὺς ἐσκορπισμένους κρουνοὺς τοῦ νεροῦ, ἤνοιξε καί πηγάδι πρὸς κατασκευὴν μαγγάνου διά τό πότισμα. Διήρесе τό κτῆμα εἰς τέσσαρα μέρη· εἰς ἄμπελον, ἐλαιῶνα, ἀγροκήπιον μέ πλῆθος ὀπωροφόρων δένδρων καί κήπους μέ αἰμασιάς¹¹ ἢ μπουστάνια. Ἐγκατεστάθη ἐκεῖ, κ' ἔζη διαρκῶς εἰς τήν ἐξοχήν, σπανίως κατερχόμενος εἰς τήν πολίχνην¹². Τό κτῆμα ἦτον παρά τό χεῖλος τῆς θαλάσσης, κ' ἐνῶ ὁ ἐπάνω τοῖχος ἔφθανεν ὡς τήν κορυφήν τοῦ μικροῦ βουνοῦ, ὁ κάτω τοῖχος, μέ σφοδρόν βορρᾶν πνέοντα, σχεδόν ἐβρέχετο ἀπό τό κῦμα.

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ὡς συντροφίαν τό τσιμπούκι του, τό κομβολόγι του, τό σκαλιστήρι του καί τήν ἀνεψιάν του τήν Μοσχούλαν. Ἡ παιδίσκη θά ἦτον ὡς δύο ἔτη νεωτέρα ἐμοῦ. Μικρὴ ἐπήδα ἀπό βράχον εἰς βράχον, ἔτρεχεν ἀπό κολπίσκον εἰς κολπίσκον, κάτω εἰς τόν αἰγιαλόν, ἔβγαζε κοχύλια, κ' ἐκυνηγοῦσε τά καβούρια. Ἦτον θερμόαιμος καί ἀνήσυχος ὡς πτηνόν τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἦτον ὠραία μελαχροινή, κ' ἐνθύμιζε τήν νύμφην τοῦ Ἄσματος τήν ἠλιοκαυμένην, τήν ὁποίαν οἱ υἱοὶ τῆς μητρός της εἶχαν βάλει νά φυλάη τ' ἀμπέλια· «Ἴδου εἶ καλή, ἢ πλησίον μου, ἰδου εἶ καλή· ὀφθαλμοὶ σου περιστεραῖ...» Ὁ λαϊμός της, καθὼς ἔφεγγε καί ὑπέφωσκεν¹³ ὑπὸ τήν τραχηλιάν της, ἦτον ἀπείρωσ λευκότερος ἀπὸ τόν χρῶτα¹⁴ τοῦ προσώπου της. τραχηλιάν της, ἦτον ἀπείρωσ λευκότερος ἀπὸ τόν χρῶτα τοῦ προσώπου της.

Ἦτον ὠχρά, ροδίνη, χρυσαυγίζουσα καί μοῦ ἐφαίνετο νά ὁμοιάζῃ μέ τήν μικρὴν στέρφαν αἴγα, τήν μικρόσωμον καί λεπτοφυῆ¹⁵, μέ κατάστιλπνον τρίχωμα, τήν ὁποίαν ἐγὼ εἶχα ὀνομάσει Μοσχούλαν. Τό παράθυρον τοῦ πύργου τό δυτικόν ἠνοιγέτο πρὸς τόν λόγγον, ὁ ὁποῖος ἤρχιζε νά βαθύνεται πέραν τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, ὅπου ἦσαν χαμόκλαδα, εὐώδεις θάμνοι, καί ἀργιλλώδης γῆ τραχεῖα. Ἐκεῖ ἤρχιζεν ἡ περιοχὴ μου. Ἔως ἐκεῖ κατηρχόμεν συχνά, κ' ἔβοσκα τάς αἴγας τῶν καλογήρων, τῶν πνευματικῶν πατέρων μου.

¹ ὑπερθεν: πάνω ἀπό, υπεράνω του...

² κατάμερον: ἐξοχικὴ περιοχὴ που ἀνήκει σε κάποιον, περιοχὴ ὅπου κάποιος βοσκὸς διαμένει με το κοπάδι του

³ ξάρμενα: χωρὶς αἰματωσιά· ξυλάρμενα: με δεμένα λόγω κακοκαιρίας τα πανιά κι εκτεθειμένα στον άνεμο

⁴ αναπεπταμένη: ανοιχτή, εκτεθειμένη/ανοιγμένη προς...

⁵ φραγγέλιον: μαστίγιο

⁶ ν' ἀργολογήση: να απαλλάξει τα κλήματα ἀπὸ τους ἀργούς (ἀχρηστους) βλαστοὺς

⁷ νομήν: ἐξουσία, κατοχὴ και χρῆση

⁸ επατούσα: παραβίαζα

⁹ φασκιές: λουριδές (ἐδὼ δερμάτινες)

¹⁰ μονογενή: μοναδικό τέκνο, χωρὶς ἀδελφια, μοναχοπαίδι

¹¹ αἰμασιάς: ξερολιθιές, περιφράγματα λιθόχτιστα χωρὶς κονίαμα

¹² πολίχνην: κωμόπολη

¹³ υπέφωσκεν: μόλις ἐφεγγε, ἴσα που διακρινόταν, φέγγιζε ἀπὸ κάτω

¹⁴ χρῶτα: το δέρμα, τη σάρκα και-κατ' ἐπέκταση-την ἀπόχρωση (χρoιά) της ἐπιδερμίδας

¹⁵ λεπτοφυή: λεπτή, ντελικάτη ως προς τη σωματικὴ δομὴ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Το αρκαδικό στοιχείο, το θρησκευτικό πνεύμα και η ρεαλιστική απεικόνιση της ζωής θεωρούνται βασικά γνωρίσματα του έργου του Παπαδιαμάντη. Από τις δύο πρώτες παραγράφους του κειμένου που σας δόθηκε «*Ἡ τελευταία χρονιά ... φραγγέλιον*», να γράψετε ένα αντίστοιχο παράδειγμα για καθένα από αυτά τα γνωρίσματα.

Μονάδες 15

B1. «[...] τα λεγόμενα για "χιούμορ του Παπαδιαμάντη" δεν είναι παρά υπερβολές [...]. Κοντύτερα στην αλήθεια θα 'ταν κανείς, αν μιλούσε για φιλοπαίγμονα ροπή του συγγραφέα μας [...]. Ροπή που [...] κρύβει το αμήχανο δέος της σοβαρότητας που αίφνης θυμάται (ο Παπαδιαμάντης) να φαιδρύνει [...]. Και τότε δεν μπορεί να κάνει άλλο από το να σατιρίσει.», (Ηλίας Γκρής, *Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ με τα μάτια νεότερων λογοτεχνών, έκδοση Μορφωτικού Ιδρύματος της ΕΣΗΕΑ*, Αθήνα 2001, σ. 118). Να βρείτε (μονάδες 10) και να σχολιάσετε (μονάδες 10) δύο σημεία του κειμένου που σας δόθηκε, τα οποία επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη.

Μονάδες 20

B 2. Στις δύο τελευταίες παραγράφους του κειμένου που σας δόθηκε «*Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ὡς συντροφιάν πατέρων μου*», να βρείτε ένα παράδειγμα για καθένα από τα παρακάτω σχήματα λόγου: **ασύνδετο, παρομοίωση, επανάληψη, μεταφορά** και **υπερβολή** (μονάδες 10) και να σχολιάσετε τη λειτουργία του (μονάδες 10).

Μονάδες 20

Γ1. Να σχολιάσετε σε ένα κείμενο 130-150 λέξεων το απόσπασμα «*Ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἰδικά μου. Οἱ λόγγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὅλος ὁ αἰγιαλός, και τά βουνά. Το χωράφι ἦτον τοῦ γεωργοῦ μόνον εἰς τὰς ἡμέρας πού ἤρχετο νά ὀργώση ἢ νά σπείρη, κ' ἔκαμνε τρεῖς τό σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, κ' ἔλεγεν: "Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σπέρνω αὐτό τό χωράφι, για νά φᾶνε ὅλ' οἱ ξένοι κ' οἱ διαβάτες, καί τά πετεινά τ' οὐρανοῦ, καί νά πάρω κ' ἐγώ τόν κόπο μου!"*». Μονάδες 25

Δ1. Να συγκρίνετε, ως προς το περιεχόμενο, το απόσπασμα που σας δόθηκε από το «**ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ ΚΥΜΑ**» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη με το παρακάτω απόσπασμα από το έργο του Νίκου Θέμελη «**για μια συντροφιά ανάμεσά μας**», αναφέροντας (μονάδες 5) και σχολιάζοντας (μονάδες 15) δύο ομοιότητες και τρεις διαφορές.

Μονάδες 20

ΝΙΚΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ
για μια συντροφιά ανάμεσά
μας (απόσπασμα)

Ο Παναγιώτης Χατζή Νίκου, Ηπειρώτης απ' τα Γιάννενα, γουναράς και γουναρέμπορος ξακουστός σε όλα τα Βαλκάνια, άγαμος, άκληρος και συνετός σε όλη τη ζωή του, προστάτης αρχικά και ύστερα συνέταιρος του άλλου μεγαλέμπορα, του Ζώη του Καπλάνη, έκανε με το μόχθο του περιουσία αξιοζήλευτη κι έγινε πρώτο όνομα στο Βουκουρέστι. Όταν ένιωσε να τον εγκαταλείπουν οι δυνάμεις του, αποτραβήχτηκε στη Στεφανόπολη για να ησυχάσει, ζώντας κυρίως απ' το βιος που τόσα χρόνια είχε αποκτήσει. Άνθρωπος μοναχικός, λιγομίλητος, απολάμβανε το σεβασμό της κοινότητας των Γραικών για τη σόφρονα σκέψη του και τη μακρά του εμπειρία. Κυρίως όμως για τις αγαθοεργίες του, αφού χάρη σ' αυτόν είχαν μπορέσει να

χτίσουν την καινούργια εκκλησία της ορθοδοξίας. Χάρη σ' αυτόν τόσα και τόσα σπίτια φτωχά ή ξεπεσμένα, έβρισκαν πόρους για να ζήσουν, από ένα ταμείο των πτωχών που είχε συστήσει, αφού είχε καταθέσει δέκα χιλιάδες φλορίνια στη Βασιλική Τράπεζα της Βιέννας. Μάλιστα, μια και δεν είχε οικογένεια, ήτανε για πολλούς πλούσιους ή φτωχούς, ιδίως της νεότερης γενιάς, ο πάτερ φαμίλιας της κοινότητάς τους.

Νίκος Θέμελης, για μια συντροφιά ανάμεσά μας, Αθήνα 2005, εκδόσεις Κέδρος, 2^η έκδοση, σ. 51-52

